

בית כנסת "אדרת אליהו" ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

עלי אדרת אליהו

בס"ד, שבת פרשת ויקהל - שקלים
מברכים חודש אדר ב' (ר"ח בימי ראשון ושני)
גיליון 249 שבט תשפ"ד

בגיליון זה:

מרבנים בשמחה

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי
האם מברכים "שהחיינו" על רכב

"יד שנייה"?

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

פרשת דמשק 1840

יואל קוטנר

פטירת משה רבנו והקשר לפורים

יהודה ליבוביץ

ברכות הודאות והודעות

הוועד

מרבנים בשמחה

כשמדברים על חודש אדר, מיד עולה חיוך על הפנים. חג הפורים, התחפושות, ודברי חז"ל- "משנכנס אדר מרבין בשמחה"- מעוררים התרגשות ושמחה בלב. בכל תרבות, עם וחברה נחשבת השמחה למידה טובה וחיובית. השמחה בה שרוי אדם איננה נחלתו הפרטית, כי אם מקרינה היא כלפי חוץ לכל סובביו ומכריו. אולם, בעם ישראל השמחה אינה נשאת רק בגדר "מידה טובה" ש"כדאי" להשיגה. **השמחה היא תנאי הכרחי בכדי להגיע לחיבור גדול ושלם יותר עם בורא עולם, להשראת השכינה.**

נברך את הציבור בברכה לשמחה גדולה שתגיע ותכנס לליבו של כל אחד ולביתו של כל אחד, ונזכה בתוך שאר אחינו בית ישראל לחודש של בשורות טובות, שמחות קטנות וגדולות, ולהשראת שכינתו של בורא עולם בכל מקומות מושבותינו.

חודש טוב ומבורך,

אסף הר-נוי

האם מברכים "שהחיינו" על רכב "יד שנייה"?

הרב אסף הר-נוי - רב הקהילה

מי שקנה רכב מאדם אחר ("יד שניה") או שקיבל רכב במתנה מבן משפחה-
האם עליו לברך ברכת "שהחיינו"?

הדין ההלכתי: שתי ברכות תקנו חכמים על דברים חדשים ומשמחים: **האחת-**
"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", **והשניה-** "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם
הטוב והמטיב". ההבדל ביניהן הוא, שכאשר השמחה שייכת לאדם אחד-
מברכים ברכת 'שהחיינו'. אולם כאשר השמחה משותפת לשני אנשים ויותר, הרי
שהשמחה גדולה יותר, ומברכים ברכת 'הטוב והמטיב'. פירוש ברכת הטוב
והמטיב הוא- 'הטוב' לי, 'והמטיב' לאחרים.

לכן, **השאלה הראשונה** אותה יש לשאול בבואנו לדון האם לברך "שהחיינו" היא-
האם מדובר כאן בדבר שההנאה ממנו תהיה רק לאדם אחד או שגם לאנשים
אחרים תהיה הנאה ממנו. כך למשל על בגד חדש מברכים "שהחיינו", שכן הוא
מיועד דווקא לאותו אדם שילבש, אולם, בני זוג שקונים לעצמם רהיטים כדוגמת
שולחן, תנור וכד'-מברכים 'הטוב והמטיב'.

השאלה הבאה שיש לשאול היא האם מברכים "שהחיינו"/"הטוב והמטיב" על
דבר שאינו חדש בעולם אבל כן חדש בעבורי, כדוגמת רכב "יד שניה"?
ברכת 'שהחיינו"/"הטוב והמטיב" נתקנה על דברים חדשים שמשמחים את נפשו
של האדם. לעומת זאת, על דברים שבשגרה אין מברכים 'שהחיינו' (ראו שו"ע
סימן רכג, ובדברי המשנ"ב שם).

לפיכך כל דבר שאינו שיגרת, ומשמח את מי שקנה אותו- יש לברך עליו
"שהחיינו"/"הטוב והמטיב", ובלבד שהוא דבר שגם דרך העולם לשמוח בו. מכיוון
שקניה של רכב יד שניה אינה דבר שיגרת, ודרך העולם לשמוח בכך- לכן מי
שקונה רכב יד שניה ושמח בכך- צריך לברך על כך בשמחה גדולה.
את ברכת "שהחיינו"/"הטוב והמטיב" מברכים על כל צורה שבה הדבר הגיע אל
האדם, שכן הברכה היא על עצם קבלת הדבר ולא משנה צורת השגתו. על כן, מי
שזכה בפרס או קיבל מתנה וכד'- צריך לברך ברכת "שהחיינו"/"הטוב והמטיב"
כמו אדם שקנה את הדברים הללו בכסף.

הלכה למעשה: על קניה או קבלה במתנה של רכב יד שניה יש לברך ברכת
"שהחיינו" או ברכת "הטוב והמטיב". אם הרכב מיועד לשימוש של אדם אחד-
יברך "שהחיינו", אולם אם הרכב מיועד למספר אנשים, כדוגמת בני זוג או
משפחה- יברך ברכת "הטוב והמטיב".

פרשת דמשק 1840

יואל קוטנר – ע"פ מאמר של הרב מנחם לוין

פרשת עלילת הדם של דמשק בשנת 1840 התקבלה כעובדתית ע"י העיתונות האירופאית. הזעזוע לעולם היהודי דרבנן אותו לקום ולהגיב. הפרשה הידועה לשמצה הפכה ל"אייטם" חדשותי כל עולמי ובתגובה הביאה לאחד המקרים בו קהילות יהודיות מכל קצווי תבל התאחדו ודרשו צדק עבור קהילה אחרת. עלילת הדם של דמשק מציינת נקודת מפנה בהיסטוריה היהודית בעת החדשה כשיהודי העולם הבינו את משמעות "כל ישראל ערביין זה בזה" באופן מעשי.

עלילת הדם

ביום 5.2.1840, הכומר תומאסו, נזיר במסדר הקפוצ'ינים שחי בדמשק, נעלם יחד עם משרתו המוסלמי אברהים עמארה. ההשערה הייתה כי הם נרצחו, שמא ע"י אנשים איתם עשה תומאסו עסקים מפוקפקים או שמא ע"י מוסלמי כנקמה על אמירה עולבת לאסלם שהביע האב תומאסו. ברם, מהר למדי הקפוצ'ינים הפיצו את ההאשמה כי השניים נרצחו בידי היהודים כדי להשתמש בדמם בהכנת מצות לפסח. ובכך נולדה פרשת עלילת הדם של דמשק של 1840.

דמשק של אותם הימים הייתה תחת השלטון העות'מני. עקב חולשת האימפריה העות'מנית, מושל מצרים העות'מני, מוחמד עלי פאשה שלט למעשה על מצרים ואף על דמשק כמעין רשויות עצמאיות עם נאמנות לכאורה לאימפריה עצמה. לצרפת גם הייתה מידה מסוימת של שליטה בסוריה וזאת נוכח נוכחותה בסוריה מימי מסעות הצלב. לכן הקתולים בסוריה, כולל האב תומאסו נהנו מחסותה של צרפת.

מכיוון שלצרפת הייתה הרשות השיפוטית בנדון, הקונסול הצרתי, יוליס דה ראטי-מנטון שדעותיו האנטישמיות היו ידועות, ניהל את החקירה. יחד עם המושל הכללי, שריף פאשה, ערכו השנים חקירה קצרה ולבסוף נעצר ועונה ספר יהודי בשם שלמה נגרין (עם עוד כמה "חשודים"). הם סחטו ממנו הודאה שלפיה הכומר נחטף ונרצח בביתו של דוד הררי ע"י שבעה יהודים. נעצרו השבעה ועונו בעינויים אכזריים בתוארו. שניים מהעצורים מתו, אחד התאסלם כדי להינצל, והצהרתם של השאר נחשבה כהודאה באשמה.

עצמות שהתגלו בתעלת ביוב "זוהו" כשל הכומר ונקברו בהלוויה בשניים במרץ – מעשה שעורר זעם רב נגד היהודים. מצבת הכומר נשא את הכתובת שקבר זה הינו של קדוש מעונה שנרצח בידי היהודים. לאחר ה"הלוויה" הותקפו היהודים ושריף פאשה נאלץ להביא מאות חיילים כדי להגן על הרובע היהודי.

מוקד ה"חקירה" עבר לגורלו של המשרת, אברהים עמארה. מעינויים נוספים נסחטו "הודאות" כי אף הוא נרצח בידי יהודים, ביניהם דמויות ידועות ממשפחות פרחי ופיצ'וטו ואלה עמדו להיעצר. מפחד העינויים המפלצתיים שתהיה מנת חלקם אם ייעצרו, היו מהחשודים שביקשו להסתתר או לברוח. הרב יעקב ענתבי, הרב הראשי, שהואשם כמתכנן הרצח הפולחני ואחד שקיבל בקבוק מדמו של תומאסו נעצר ועונה אך עמד בעינויים זוויעתיים ולא הודה בכלום.

עצמות נוספות נמצאו והחוקרים טענו שאלה של המשרת עמארה. אבל, הרופא דר' לוגראסו שישב בדמשק לא האמין כי אלה עצמות אדם, ולמרות הלחץ עליו, ביקש כי יישלחו העצמות לאירופה לבדיקה. ראטי-מנטון סירב והצהיר כי לאור ההודאות של הנאשמים ועצמות הקברנות, אשמתם של היהודים ברצח הכפול הוכחה מעבר לכל ספק.

בין הנעצרים היה יצחק לוי פיצ'וטו, שכאזרח אוסטרי נהנה מחסות הקונסול האוסטרי. לאחר עינויים, ביום השומנה במרץ, חל מפנה פתאומי. קספר גיובאני מרלאטו, סגן הקונסול האוסטרי וידידו של פיצ'וטו, דרש כי הלה יוחזר לקונסולה האוסטרית שם יוכלו להמשיך בחקירתו.

מעורבותו של מרלאטו עוררה שינויים דרמטיים. פיצ'וטו הוכיח שהיה המקום אחר בשעת הרצח, טענה שאוששה ע"י נוצרי. פיצ'וטו עבר ממגננה לאופנסיבה. הוא הטיל את אשמת ההסטה והעינויים על הגורמים הרשמיים ואף האשים בגלוי את ראטי-מנטון ברצח. הוא דרש כי הרשויות האוסטריות יפתחו בחקירת האשמתיו. באירופה של אז שימוש בשיטות עינויים כבר לא מצאו חן בעיני העולם המתורבת ונחשבו כאי-צדק, אכזריות ולא "פרוגרסיבי". עכשיו ראטי-מנטון נאלץ לעבור למגננה.

התפשטות עלילת הדם

כצפוי, עלילת הדם הביאה לתגובות זעם נגד היהודים גם בדמשק ובחלקי סוריה אחרים. בתי-כנסת נהרסו ונבזזו, בתי קברות חוללו והותקפו יהודים בכל חלקי המדינה.

חדשות בדבר הזוועות בסוריה התפשטו בעולם היהודי ועוררו בו הלם וזעם.

הניסיון הראשון להתערב במצב הטראגי היה בצורת עצומה ביזמת ישראל בק שנשלח אל מושל סוריה מוחמד עלי. בו זמנית, אנטון לורין, הקונסול הכללי האוסטרי במצרים קיבל דו"ח ממקבילו בדמשק על המצב בעיר. לזכותו, לורין הפעיל את השפעתו ללחוץ על מוחמד עלי להפסיק את החקירות תחת עיניו. עלי הסכים ונשלחו הוראות בהתאם בידי שליח לדמשק. סוף השימוש בעינויים חל ביום 25.4.1840, ואז נפתח סיבוב חדש של מהומות בעיר.

ההאשמות של רצח ועלילת הדם עמדו בעיניו ונמשכו החקירות, אך בלי עיניו. עכשיו הקונסול האוסטרי לורין ניסה לשכנע את עמיתו במצרים להורות לכפיפו מאטי-רטון לבטל את עלילת הדם אך ללא הצלחה. בשלב זה, ובניגוד לפרוטוקול, שלח לורין את המידע שקיבל מדמשק אל הברון ג'יימס דה רוטשילד, הקונסול לשם כבוד האוסטרי בפריז.

ברון רוטשילד פנה אל ממשלת צרפת בבקשה שהיא תעצור את העוולה – אך הצרפתים התעלמו מהפצרותיו. על-כן, ברון רוטשילד פנה לעיתונות העולמית והפיץ את ידיעת העוול שנעשה ביהודי סוריה על מנת להפעיל לחץ ציבורי כדי לשים סוף לפרודיה של אי-הצדק.

ברון גיימס דה רוטשילד

אחיו של ג"מס, שלמה רוטשילד שיתף אתו פעולה והפעיל פרוטקציה כדי לשוחח עם הקנצלר מטרניך בנושא. מטרניך תמך בקונסול שלו לורין לא מתוך אהבת ישראל, אלא בשיקול שהדימוי השלילי שיפגע בצרפת, היריבה העיקרית של האימפריה האוסטרו-הונגרית, היה לטובתו. גם ממשלת בריטניה ראתה לנכון לתמוך ביהודים במאבקם נגד העלילה והקונסול הבריטי במצרים השמיע זאת ברבים. התוצאה הייתה מסר שנשלח לדמשק ב-3.5.1840 ובו הפקודה להגן על היהודים מאלימות האספסוף המוסלמי והנוצרי.

התגובה העולמית

יהודי העולם המערבי באירופה ובארה"ב העלו חמה לאור המאורעות בדמשק. הם פנו לממשלותיהם והשתדלו כדי שהן יתערבו למען יהודי דמשק. בשיטה חדשנית, 15,000 יהודים אמריקאיים התאספו בשש ערים שונות במדינה ומחו עבור אחיהם בסוריה. התגובה היהודית עוררה אהדה בין ראשי מדינה שונים. הם גינו את העלילה וניסו להתערב לטובת היהודים המואשמים. רשימת המנהיגים מנתה בין השאר, המלכה ויקטוריה, הלורד הנרי פלמרסטון, מזכיר המדינה האמריקני ג'ון פורסיית' וגם קלמנס פון מטרניך האוסטרי.

בין מובילי היהודים במאבק עבור יהודי דמשק היו סר משה מונטפיורי. מונטפיורי, עו"ד צרפתי ושר המשפטים לעתיד לבוא, אדולף כרמייה, לואיס לו ושלמה מונק נסעו כמשלחת למצרים כדי לשטוח את בקשתם בפני מוחמד עלי. הם בקשו כי החקירה תועבר למצרים או לחלופין שופטים אירופאיים ידונו בעניין. הבקשה נדחתה, אבל עלי החליט לשחרר את היהודים ממעצרם אך ללא זיכוי משפטי. פקודת השחרור הוכרזה ב-28.8.1840. האסירים ששרדו את החקירות שוחררו. לאור התוצאה הפחות משביעה רצון (ההאשמות לא בוטלו והעלילה בעינה עמדה), מונטפיורי וכרמייה החליטו לפנות אל הסולטן עבדול מג'יד מהאימפריה העות'מנית המושל בפועל של האזור – אמנם ללא כוח אמיתי. הם ביקשו ממנו לפרסם הצהרה שלפיה עלילות דם הן שקר וחקירות בגין האשמות אלה בטליו ואסורים. הסולטן נענה ופרסם הצהרה ברוח זו ב-6.11.1840. הוא גינה את עלילת הדם והוסיף כי זו שקר גמור וכי אנשי דת מוסלמים בדקו ומצאו בספרים של הדת היהודית כי הדם אסור בתכלית האיסור גם של בני-אדם וגם של בהמות ועל-כן כל טענה כזו נגדם ונגד דתם אינן אלא שקר והוצאת דיבה.

למרות הכול, במהלך השנים הקתולים של דמשק יתמידו בסיפור של הנזיר שנרצח בשביל דמו ושחררו רק בגלל השפעתם של יהודים זרים בעלי כוח (נשמע מוכר?)

השר משה מונטפיורי

צרפת והפרשה

בעקבות פרשת דמשק, הועלו מספר שאלות לגבי חלקה של צרפת בעיקר איך ייתכן שצרפת שהעניקה שוויון זכויות משפטיים ליהודים ב-1791, תיתן יד לעלילת הדם השקרית על-פניו ואף הרשתה לסחוט הודאות תחת עינויים? מרבית ההיסטוריונים משיבים כי האינטרס הלאומי עמד נגד עיניהם של הצרפתים. מנהיגי צרפת ביקשו להבטיח את נוכחותה של ארצם בסוריה ושיתוף פעולה עם המאשימים יקדם את מבוקשם. באותה מידה, המדינות העוינות לצרפת ניצלו את ההזדמנות לגנות את צרפת בגין פועלה בסוריה ובכך להרחיב את השפעתם במזרח התיכון ולהקטין את זו של צרפת היריבה. ובכן, מטרניך שלא נמנה עם אוהבי ישראל, גינה את עלילת הדם יחד עם האימפריה הבריטית. עלילת הדם של דמשק הייתה עוברת מתחת לרדאר לולא תשומת הלב העולמית שמקורה ביריבות של מדינות אירופה במזרח התיכון.

התגובה היהודית

פרשת דמשק הייתה נקודת מפנה בהיסטוריה המודרנית של עם ישראל ובמיוחד של יהודי צרפת. לגביהם הלאומיות היהודית המסורתית הייתה נחלת העבר. הם ראו את עצמם אזרחי צרפת נאמנים ודתם הייתה התחום של הפרט בלבד ובכלל לא רלוונטי. אך, בראותם את האנטישמיות הנובעת מפרשת דמשק, הם חוו זעזוע. הם וגם אחיהם בכל תבל שאלו את עצמם כיצד עמים נאורים ומנהיגיהם יחד יכלו להאמין ולתמוך בהאשמות שווא ומגוחכות כאלה? ותשובות – אין. בשנת 1846 ראה אור בפריז ספר פרי עטו של אכיליי לורנט (שם עט) בשם: *Relation historique des affaires de Syrie depuis 1840 jusqu'en 1842*.

הסופר טען כי תיעד את כל הפרוטוקולים של החקירה בדמשק אך השמיט כל איזכור של השימוש הנפוץ של שיטות הענויים והגיע למסקנה החד-משמעית כי היהודים היו הרוצחים וכי עלילת הדם היא עובדה מוגמרת. במהלך השנים הפרוטוקולים יתפרסמו בגרמנית, איטלקית, ערבית וברוסית. מסקנות ספר זה נתנו לאנטישמים לגיטימציה להרשתתם של היהודים כעובדה מוגמרת וכי הם יצאו לחפשי למרות פשעם. למעשה, התרגום הרוסי של פרשת דמשק היה לאחד הגורמים של הפוגרומים בשלהי המאה ה-19.

ובכל זאת, הפרשה הולידה התעוררות יהודית בדבר הצורך לשתף פעולה על מנת לתת מענה לצרכים של יהודי העולם ולהשיב להתקפות וירטואליות ופיזיות עליהם.

עם אחד

עלילת דם נוספת ש"זכה" לסקירה עולמית הייתה פרשת מנדל בייליס ברוסיה בשנת 1911. עוה"ד שעמד בראש צוות הסניגוריה היה אוסקר גרוזנברג שהיה בטוח כי הקטגור ינצל ציטוטים נטולי קונטקסט מהתלמוד כדי להאשים את היהודים. כיועץ רבני לצוות הסנגורים הוא גייס את הרב מאז"ה, רבה הראשי של מוסקבה כדי לצייד אותן בתשובות לשאלות הצפויות מצד הפרקליט של המדינה. כצפוי,

הקטיגור ציטט מהגמרה (יבמות ס"א:א) כי היהודים נקראים "אדם" והעמים האחרים אינם נקראים "אדם". שאלו הקטיגורים הא כיצד טוענים היהודים שהם בלבד נקראים "אדם" והעמים האחרים לא? משמע מדבריכם כי הגוים נחשבים כנחותים.

הסנגוריה לא נשארה חייבת. תשובה הולמת, פרי עטו של הרב מאיר שפירא, ראש ישיבת חכמי לובלין וביו מייסדי הדף היומי ומנהיג יהדות פולין, הסביר כי הציטוט משקף תכונה בסיסית של היהודים ולא נועדה לעלבון אומות העולם. הוא הסביר כי התלמוד מלמד אותנו כי "כל ישראל ערביין זה לזה" – הווי אומר האחריות ההדדית מוטלת על כל יהודי. הוא הוסיף שבאור זה, גורלו של יהודי אחד – מנדל בייליס – עומד להחרץ באותו בית משפט ברוסיה, אך גזר הדין נוגע לכל יהודי בכל ארצות תבל.

הרב שפירא הורה לסנגוריה לפנות לשופט בשאלה אם אזרח איטלקי נעצר בפולין או צרפתי נעצר בגרמניה האם כל איטליה או כל צרפת הייתה מתפללת עבורו ותומך בזיכויו בדין? האם כל האיטלקים או הצרפתים היו מודאגים ומיחלים לשחרורו? בוודאי שלא. אך כשיהודי אחד ברוסיה מואשם ברצח על לא עוול בכפו, כל העם היהודי עומד לצידו. התלמוד אומר שהיהודים נקראים "אדם" כי מילה זו מבטאת את אחדות הלאום היהודי. אנחנו אחד, יחידה אחת כפי שהיה אדם איש אחד. למילה "אדם" אין צורת רבים ולכן "אדם" מייצג את העם היהודי שהם אחד ולפיכך כינוי זה אינו מזהה כל עם אחר.

דברי הרב שפירא ז"ל הם נר לרגלינו כי בעת צרה כמו בימי שמחה העם היהודי, אנחנו אחד וביחד ננצח!

פטירת משה רבנו והקשר לפורים

יהודה ליבוביץ

בשבעה באדר, הוא היום בו מת משה ובו נולד משה, וחז"ל מחברים את זה מאד לענייני הפורים. מופיע במגילת אסתר שהמן הפיל פור והפור נפל על חודש אדר – "בא לו מזל דגים שהוא משמש בחדש אדר, ולא נמצא לו זכות, ושמח מיד ואמר אדר אין לו זכות, ומזלו אין לו זכות, ולא עוד אלא שבאדר מת משה רבן... " (אסתר רבה ז, י"א)

בשנה מעוברת אנחנו מציינים את היום הזה גם באדר הראשון וגם באדר השני ולכן כדאי לעיין קצת בסיפור משה רבנו ובמגילת אסתר, ומתוך הימים שאנחנו נמצאים בהם – "והימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר ט', כ"ח), צריך ללמוד אותם. כנראה שזה נכון תמיד אבל אם היה איזשהו דור שהדברים הללו נכונים בו כמו בדור שלנו, בימים שלנו.

חז"ל מסיימים את הדרשה הנ"ל ואומרים – "ולא עוד אלא שבאדר מת משה רבן. והוא לא ידע שבשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד משה... " (שם) יתכן שבאמת הוא לא ידע המן, אבל אפשר לומר שייתכן שאותם החוקרים שלו ואולי אף הוא עצמו, שלמדו את ענין פטירת משה מתוך המסורת היהודית, שכן התאריך אינו מפורש במקרא, יתכן והם כן ידעו שבתאריך הזה משה נולד אבל לא הבינו את המשמעות של זה. צריך להבין למה מותו של משה היה כ"כ חשוב להמן להפלת הפור, ושנחנו את כל ענין הפורים, "ונהפוך הוא", לומדים ממנו? וכמובן מה המשמעות עבורנו מכל זה? מבחינת המן תאריך מותו של משה הוא הכרטיס הירוק (גרין קארד) ליכולתו להשמדת העם היהודי.

המן חיפש את היום שמת בו משה – הוא חיפש את "ישנו עם אחד", את העם הישן, לא רק מבחינה מודיעית-צבאית, זה הביטוי החיצוני, אלא את העם שישן מלהיות אותו עם אחד. הוא חיפש את מות משה. מהו משה? משה הוא הכח של האמונה שחדור בכל אחד ואחד מאיתנו, האמונה ביכולת להפך את המציאות, "ונהפוך הוא".

המן – מן השמיים

אנחנו מבינים? בשבעה באדר מת משה – זה כל מה שהמן צריך. לא במקרה קוראים לו המן. משה רבנו היה זה שהוריד את המן מהשמים, את האוכל שמעל הטבע, את הידיעה שהכל זו צנצנת המן. זוכרים מה גנוז בארון שבקודש הקדשים? – צנצנת המן. ירמיהו הוציא את הצנצנת הזו בדורו, בזמן החורבן, בדיוק כשמרדכי היה ילד קטן לפני שגלה עם כל ילדי דורו בירושלים, ואמר לעם ישראל – למה אתם לא עוסקים בתורה? רש"י בפרשת המן כתב – "בימי ירמיהו, קשה יהו ירמיהו מוכיחם: למה אין אתם עוסקים בתורה? והם אומרים: נניח מלאכתנו ונעסק בתורה?"

מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן; אמר להם: "אתם ראו דבר ה'" (ירמיהו ב, לא) "שמעו" לא נאמר אלא "ראו". בזה נתפרנסו אבותיכם! הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו." (שמות ט"ז, ל"ב, ברש"י)
יש מישהו שמנהל את העולם! אלף שנה לאחר מכן מגיע המן, אותו המן אבל הפוך, למה אנחנו לא מבינים שגם הוא מזומן?

חז"ל מביאים מחלוקת מפורסמת בין רבי אליעזר לבין רבי יהושע – ר' אליעזר אומר אם ישראל עושים תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע אם אין עושים תשובה אין נגאלין? אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושים תשובה ומחזירין למוטב." (סנהדרין צ"ז:)

מה פשר הוויכוח בין ר' אליעזר לר' יהושע? האם המן הוא הסבר מספיק טוב כדי שמשם תבוא התשובה של "ונהפוך הוא". עולם שלם מחכה לפתרון האמיתי שמופיע במגילת אסתר, והוא איננו פתרון רק לעם ישראל אלא לעולם כולו – "וְרַבִּים מֵעַמִּי הָאָרֶץ מְתִיחִים כִּי-נִפְלַח פְּחַד-הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם. (אסתר ח', י"ז)"

לא עשו אלא לפנים

אנחנו מבינים למה ז' אדר הוא כל הסוגיה? כי כל מה שהמן פעל בעולם איננו עץ ועציץ, דלפון וטלפון. די להיות ילדים קטנים. הוא רצה להמית בנו את משה. גם משה רבנו לא הצליח להופיע עד גיל שמונים כי לא "מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" (שמות ד', י"ט), מפלגות דתן ואבירם היו קואליציה ענקית והיה להם תפקיד אחד. אנחנו זוכרים את המדרש שסיפרו לנו עוד בגן הילדים עם הציפורים שאכלו את המן שפיזרו דתן ואבירם בבוקר יום השבת? למה הם עשו את זה? – כדי להרדים את האמונה, את משה, את רעיא מהימנא.

מעתה נבין למה פורים איננו עובד לפי הכללים הרגילים – או שבעל הבית משתגע או שהכל נשאר אותו דבר. שק ואפר, אפס כללי טקס, עד שאני אתעורר. אנחנו באמת חושבים שהמלחמה שלנו במגילת אסתר הייתה בפרסים? הרי הם הציעו לנו לבנות את הבית. זה היה כורש. לא, המלחמה שלנו הייתה בהירדמות שלנו. ננסח את זה יותר חריף – למה העולם שיתף פעולה עם המן? לא כי הוא רשע, אלא כי הוא אמר 'המן צודק, החליפו את היהודים ואלו שעשיו הם לא באמת העם הנבחר'. אנחנו מכירים את ההיסטוריה – זו התיאולוגיה הנוצרית, שלפיה היהודים חטאו ולכן הקב"ה עזב אותם והחליף אותם באחרים. אחרי זה בא אחד מהמדבר על חמור ואמר גם הוא שהחליפו את היהודים והם כיום כופרים. 'ברור שהר הבית שלהם – אבל עשיו 'מבול אל-אקצא', כי הם ישנים, הם כופרים, הם נהנים מסעודתו של אחשוורוש'.

ימי הפורים אינם בטלים לעולם

"ולא היה יודע שמשה נולד". ניתן לשער שהוא ידע היטב, המן, הרי זה אותו מדרש – ומי שסיפר לו את זה סיפר לו גם את זה, רק שהוא לא היה מסוגל לדעת שאין

מציאות כזו. ומשה, כמו עובר ברחם, כמו זרע באדמה – ככל שהוא יירקב יותר משם הוא ייוולד ויצמח. טיפש המן, טיפש רשע, אתה אפילו לא מבין שאתה בעצמך הובלת את המשה שבתוכנו להיוולד מחדש. כבר לא תישאר במנהרות בעז"ה כדי להבין את זה – אלא כל הסיפור הוא כדי שאנחנו נבין את זה. "ולא היה יודע" – העומק הוא שהוא עצמו הולך להוליד את משה מחדש, שהמצב בעם ישראל הוא כל כך קשה עד שצריך אותו כדי שיוולד משה. אשריך, המן הרשע, אשריך – "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". המצב היה כזה ששום דבר חוץ מהמן לא היה מעורר אותנו להוליד את המשה שבי.

ואז "ונהפוך הוא", ואז מגיע חג שכל הכללים שלו שונים מכל יום אחר. לא שמחה אלא משתה, לא יושבים בבית אלא "משלוח מנות איש לרעהו", כי אם אתה לא מבין שבכל יהודי יש בחינת משה – לא הבנת את פורים. כלום לא הבנת.

"וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל־דֵּן וְדָוָר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה לֹא יֵעָבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא־יִסּוּף מִזְרָעָם. (אסתר ט', כ"ח)"

ובמדרש כתוב "כל המועדים עתידים להיבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם" (ילקוט"ש, רמז תתקמ"ד). מה המשמעות של זה? איך הם לא עתידים להיבטל? – הנה, אנחנו בשנת תשפ"ד. האם צריך להסביר יותר מזה? רק לפתוח את העיניים ולהיפטר מכללי הטקס, להשתחרר מהם, להתחפש ליהודי. תחפושת חדשה. לקרוע את התחפושות הקודמות. התקציב היחיד שאני צריך הוא עבור שק ואפר. בזול. ולפרוס את זה על המדרכות שלי – ואז יתגלה שעם שלם יצטרף לשם, ואז ייקהלו היהודים, ואז "ונהפוך הוא" ואז "אשר שברו אויבי היהודים" יתרחש בדיוק הפוך, אז "רבים מעמי הארץ מתייהדים", ואז עולם שלם יבין מי המלך ומי המשנה למלך. עולם שלם שלא קלט את ההוא ש – "וַיִּבֶזְזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמַרְדֵּכִי לְבַדּוֹ כִּי־הִגִּידוּ לוֹ אֶת־עַם מַרְדֵּכִי..." (שם ג', ו')

זה שבעה באדר, זה סוד ה-"ונהפוך הוא" – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". קיבלנו השנה שני אדרים כדי שנפנים את העניינים האלה, ושהקב"ה יציל וישיע אותנו ויגלה לנו את ה-"ונהפוך הוא" הגדול הזה. ימי הפורים האלה לא מתבטלים ולא יתבטלו, ובעז"ה נראה אותם מתקיימים בנו עכשיו ממש, גאולה שלמה – שגם מה שהיה חסר בפורים, נס שבחוץ לארץ, שגם זה יושלם – "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו י"א, ט') ע"פ רש"י בתחילת המגילה משמע שהוא היה בנו – "ויהי בימי אחשוורוש. מלך פרס היה שמלך תחת כורש לסוף שבעים שנה של גלות בבל".

מזל טוב

- מזל טוב למשפחת יופה לרגל נישואי הבן יעקב.
- מזל טוב למשפחת בן יעקב לרגל נישואי הבן יכין עם אביגיל.
- מזל טוב למשפחת ליבוביץ לרגל אירוסיו הבן יהודה עם רוחמה אמויאל.
- מזל טוב למשפחת לייקח לרגל הולדת הנכד בן לאפרת ודניאל.

בס"ד

בית כנסת "אדרת אליהו"
ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

בית הכנסת אדרת אליהו
מזמין את המשפחות הצעירות של גילה
לחגיגת פורים מיוחדת!
א"י"ה, יום ראשון, י"ד אדר (24.3.2024)
באולם משכן אריאל - בית הכנסת אדרת אליהו
רחוב התאנה 1א, גילה

הכניסה חופשית, כולם מוזמנים!

law.golan@gmail.com
yehuda.lebovich@gmail.com
eliahouk@gmail.com
nirekal@walla.com
yoavshap89@gmail.com

0546691911
0526448094
0545723801
0502017023
0508854785

אריאל גולן
יהודה ליבוביץ'
אליהו משה קליין
ניר קלמנוביץ'
יואב שפירא